

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ศาลเยาวชนและครอบครัวมิได้จัดตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาคดีโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา แต่มุ่งที่จะหันเหเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดให้หลุดพ้นจากวิถีทางของอาชญากรรม โดยใช้วิธีการแก้ไขฟื้นฟูและการบูรณาการต่อผู้กระทำความผิด การใช้วิธีการบำบัดรักษาที่เหมาะสมกับสภาพความผิดของเด็กและเยาวชนเป็นรายบุคคลแทนการลงโทษ รวมทั้งการหันมาใช้วิธีการแก้ไขปัญหาแบบไม่เป็นทางการ โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างพนักงานอัยการ ศาล เด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิด ผู้เสียหายรวมทั้งชุมชน โดยยึดหลักการรับสารภาพผิด เพื่อเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้เข้าสู่กระบวนการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล ซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ภายใต้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) และถือได้ว่าเป็นมาตรการที่นำมาใช้ในศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศไทยที่มีความสอดคล้องกับหลักเกณฑ์อันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำระหว่างประเทศ การใช้มาตรการดังกล่าว จึงเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกคู่ขนานไปกับกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักและเป็นอีกช่องทางหนึ่งของการอำนวยความสะดวกทางอาญาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแบ่งเบาภาระคดีที่เข้าสู่ศาล (Diversion) หรือเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมในรูปแบบปกติ ทั้งยังเป็นการลดความจำเป็นในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากับเด็กและเยาวชน ซึ่งจะประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กและเยาวชน และต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษาคดี เนื่องจากการตัดสินลงโทษทางอาญากับเด็กและเยาวชนจะยิ่งเพิ่มความยากลำบากให้แก่เด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดในการแก้ไขปรับปรุงตนเองเพื่อกลับเข้าสู่สังคม เด็กและเยาวชนที่ได้พำนักเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาแล้วจะเป็นคนที่มีมลทิน ขาดโอกาสในการศึกษาและขาดโอกาสในการมีชีวิตครอบครัวที่ดี เด็กและเยาวชนเหล่านี้จึงต้องการได้รับการแก้ไขด้วยวิธีการขัดเกลาทางสังคมมากกว่าที่จะใช้วิธีการที่รุนแรงโดยตัดเขาออกจากสังคม

การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา จึงเป็นการมองปัญหาอาชญากรรมว่าเป็นเรื่องที่มีใช่เป็นการกระทำต่อรัฐที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่กระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วย ดังนั้น ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมไม่ว่าจะเป็น

ผู้เสียหาย ผู้กระทำผิด และชุมชนจึงต้องเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อสร้างสรรค์ความสันติและความสมานฉันท์ให้กลับคืนสู่สังคมหรือชุมชนอีกครั้ง แม้ว่าการแก้ไขให้สิ่งที่เสียหายกลับคืนคืนนั้น ไม่มีทางที่จะสามารถกลับสู่สภาพเดิมได้อย่างแท้จริงก็ตาม การนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาลในประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จึงน่าจะมีการกำหนดรูปแบบของมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาให้มีความหลากหลาย นอกจากนั้น โดยหลักการของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาภายใต้แนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แล้ว ก็มีได้มุ่งที่จะนำมาใช้กับผู้กระทำความผิดในครั้งแรกหรือเป็นการกระทำความผิดในคดีเล็กน้อยเท่านั้นดังเช่นการนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในประเทศแคนาดา ซึ่งเยาวชนสามารถเข้าสู่กระบวนการดังกล่าวได้มากกว่าหนึ่งครั้งและมีได้ มีการจำกัดจำนวนครั้งในการใช้มาตรการนี้ ดังนั้น จึงควรกำหนดหลักเกณฑ์โดยให้มีการยกเลิกเงื่อนไข โดยการตัดถ้อยคำในมาตรา 86 วรรคหนึ่ง และมาตรา 90 คำว่า “ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน” และเพิ่มเงื่อนไขในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตามมาตรา 86 วรรคหนึ่ง โดยให้มีการเพิ่มถ้อยคำว่า “และเมื่อข้อเท็จจริงตามพฤติการณ์แห่งคดีไม่ปรากฏว่าเป็นการกระทำความผิดอันมีลักษณะที่เป็นภัยอันตรายต่อประชาชนหรือกระทบต่อสาธารณะอย่างร้ายแรง” การลดข้อจำกัดทางกฎหมายตาม มาตรา 90 ในเรื่องอัตราโทษ โดยคงไว้เพียงโทษจำคุกเท่านั้นและให้มีการเพิ่มถ้อยคำดังนี้ “เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิด ประเภทของความผิดและประวัติการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนที่ผ่านมา หรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่ทำให้มีความร้ายแรงยิ่งขึ้น และการเลือกใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสม” และเพื่อก่อให้เกิดความชัดเจนและเป็นแนวทางปฏิบัติอย่างเดียวกัน จึงควรเพิ่มโดยกำหนดวิธีการในการนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล โดยเพิ่มถ้อยคำว่า “ในกรณีเป็นความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษสูงสุดเป็นเกณฑ์” ในมาตรา 86 วรรคหนึ่ง และมาตรา 90 จึงน่าจะเป็นวิธีการที่เหมาะสมเพื่อให้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานและชั้นศาล เป็นมาตรการทางเลือกที่มีส่วนช่วยในการลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาล เสริมสร้างความปรองดองและก่อให้เกิดความสมานฉันท์ให้กับสังคมได้อย่างแท้จริง

5.2 ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้สอดคล้องกับปรัชญา เจตนารมณ์และเป้าหมายในการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาที่มุ่งเน้นให้มีการดำเนินการอบรมแก้ไขฟื้นฟูจิตใจมากกว่ามุ่งที่จะลงโทษ จึงมีข้อเสนอแนะที่ควรปรับปรุงและแก้ไขกฎหมายในการนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ตามที่ได้นำเสนอและอธิบายอย่างละเอียดแล้วในบทก่อนหน้านี้นี้ สรุปได้ดังนี้

5.2.1 ข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขมาตรา 86 วรรคหนึ่ง ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

1) เจื่อนไขการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดาได้บัญญัติไว้ในมาตรา 10 (2) ซึ่งตามมาตรานี้มีได้มีการกำหนดเงื่อนไขว่าจะต้องเป็นกรณีที่ “ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก” ดังเช่นพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ตามมาตรา 86 วรรคหนึ่งของประเทศไทย จึงทำให้เยาวชนได้รับการจัดการที่สอดคล้องกับหลักการของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดา ดังนั้นหากมีการยกเลิกเงื่อนไขโดยการตัดถ้อยคำในมาตรา 86 วรรคหนึ่ง คำว่า “ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก” น่าจะก่อให้เกิดประโยชน์กับเด็กและเยาวชนมากกว่าและทำให้เด็กและเยาวชนได้รับการแก้ไข ฟื้นฟู เพื่อปรับพฤติกรรมนิสัยตามแนวทางของวิชาการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน รวมทั้งยังทำให้มีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและสอดคล้องกับเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนอีกด้วย ฯ

2) ให้มีการเพิ่มเงื่อนไขการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 86 วรรคหนึ่ง คำว่า “และเมื่อข้อเท็จจริงตามพฤติการณ์แห่งคดีไม่ปรากฏว่าเป็นการกระทำความผิดอันมีลักษณะที่เป็นภัยอันตรายต่อประชาชนหรือกระทบต่อสาธารณะอย่างร้ายแรง” เพื่อเป็นการคุ้มครองสาธารณสุข โดยมาตรการที่นำมาใช้กับเยาวชนต้องได้สัดส่วนกับความรุนแรงของการกระทำความผิดและระดับความรับผิดชอบของเยาวชน

3) การที่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาจะสามารถเข้าสู่กระบวนการตามมาตรานี้ได้ต้องเป็นคดีที่ “เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม” กรณีอาจเกิดปัญหาในคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมาย

หลายบทว่าจะใช้หลักเกณฑ์ใดมาพิจารณาว่าจะนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้หรือไม่ ดังนั้นเพื่อก่อให้เกิดความชัดเจนในการนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นเจ้าพนักงาน จึงควรเพิ่มถ้อยคำว่า “ในกรณีเป็นความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษสูงสุดเป็นเกณฑ์” ในมาตรา 86 วรรคหนึ่งตอนท้าย

5.2.2 ข้อเสนอแนะให้มีการแก้ไขมาตรา 90 ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

1) การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นศาลตามมาตรา 90 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีเงื่อนไขการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาเช่นเดียวกับการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานตามมาตรา 86 วรรคหนึ่ง ดังนั้นหากมีการยกเลิกเงื่อนไขโดยการตัดถ้อยคำในมาตรา 90 คำว่า “ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน” น่าจะก่อให้เกิดประโยชน์กับเด็กและเยาวชนมากกว่าและทำให้เด็กและเยาวชนได้รับการแก้ไข ฟื้นฟู เพื่อปรับพฤติกรรมนิสัยตามแนวทางของวิชาการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน รวมทั้งยังทำให้มีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและสอดคล้องกับเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน เช่นเดียวกันกับการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน

2) ข้อจำกัดในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนของประเทศแคนาดาได้บัญญัติไว้ในมาตรา 10 (3) ซึ่งตามมาตรา 10 นี้ไม่ได้มีข้อจำกัดในเรื่องอัตราโทษของคดีที่จะนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ดังเช่นพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ตามมาตรา 90 ของประเทศไทยที่บัญญัติว่า “เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินยี่สิบปีไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม” ข้อจำกัดในเรื่องอัตราโทษดังกล่าวจึงเป็นการตัดโอกาสเด็กและเยาวชนที่จะเข้าสู่กระบวนการตามมาตรา 10 ทำให้เด็กและเยาวชนต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการอย่างเต็มรูปแบบ ดังนั้น เพื่อเป็นการให้โอกาสเด็กและเยาวชนให้สามารถเข้าสู่กระบวนการดังกล่าวได้ จึงควรลดข้อจำกัดในเรื่องอัตราโทษโดยคงไว้เพียงโทษจำคุกเท่านั้นและให้มีการเพิ่มถ้อยคำดังนี้ “เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิด ประเภทของความผิด และประวัติการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนที่ผ่านมา หรือเหตุการณ์อื่นๆ ที่ทำให้มีความร้ายแรงยิ่งขึ้น และการเลือกใช้มาตรการพิเศษ

แทนการดำเนินคดีอาญาที่เหมาะสม” โดยไม่ต้องใช้อัตราโทษเป็นเกณฑ์ในการนำมาตราการพิเศษ แทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นศาลแต่เพียงประการเดียว

3) การที่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดอาญาจะสามารถเข้าสู่กระบวนการตามมาตรานี้ได้ต้องเป็นคดีที่ “เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม” ดังนั้นเพื่อก่อให้เกิดความชัดเจนในการนำมาตราการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญามาใช้ในชั้นศาล ซึ่งข้อเสนอแนะดังกล่าวยังมีความสอดคล้องกับ “ข้อบังคับของประธานสภาฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556” และเป็นไปตามเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวที่ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อพิจารณาคดีโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา แต่มุ่งที่จะหันเหเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดให้หลุดพ้นจากวิถีทางของอาชญากรรม โดยใช้วิธีการแก้ไขฟื้นฟูและการบูรณาการต่อผู้กระทำผิด การใช้วิธีการบำบัดรักษาที่เหมาะสมกับสภาพความผิดของเด็กและเยาวชนเป็นรายบุคคลแทนการลงโทษ จึงควรเพิ่มถ้อยคำว่า “ในกรณีเป็นความผิดหลายกรรมต่างกันหรือกรรมเดียวผิดต่อกฎหมายหลายบท ให้ถือข้อหาที่มีอัตราโทษสูงสุดเป็นเกณฑ์” ในมาตรา 90 ตอนท้าย